

DE DOOD VAN DENG XIAOPING

CHINA'S LAATSTE 'STERKE MAN' OVERLEDEN

PAROOL, 20 FEBRUARI 1997

In Peking overleed gisteravond op 92-jarige leeftijd Deng Xiaoping, de vader van de Chinese hervormingspolitiek. De Chinese regering heeft een rouwperiode van zes dagen afgekondigd. Deng's dood werd de afgelopen dagen voorafgegaan door intense speculatie over zijn gezondheidstoestand. China gaat nu een onzekere toekomst tegemoet omdat het niet duidelijk is of de huidige leiders in staat zullen zijn om de broodnodige politieke eenheid te bewaren.

(Door Jan van der Made)

BEIJING - TIANANMEN (PAROOL) "Wie is er dood?" Het gonst door het publiek dat zich rond de vlaggemast op het Tiananmenplein heeft geschaard. Een duizendkoppige menigte van vroege dagjesmensen staart naar de Chinese vlag. Die is eerst helemaal naar de top gehesen zoals het hoort, maar ging daarna, tot verbuffing van velen, halfstok. "Een hoge leider", vermoedt iemand. "Dan doen ze dat altijd". Weinigen van de omstanders beseffen dat het om Deng Xiaoping gaat. Het nieuws was om half drie vanochtend weliswaar door het officiële persbureau Xinhua meegedeeld en door het vierde kanaal van China Central Television, maar dat is alleen in het buitenland te ontvangen.

Pas om zeven uur 's morgens, tien uur na Deng's dood, wordt het Chinese volk officieel op de hoogte gesteld middels een televisiebulletin op het eerste net. De nieuwslezer kijkt verdrietig, draagt een donkerblauw pak en een grijze das met een zwart ruitmotief. Gedurende een half uur leest hij een necrologie van Deng voor, waarin diens verdiensten als hervormer worden beschreven. "Kameraad Deng Xiaoping is nu onsterfelijk", zegt hij.

REUS

Op het plein zijn inmiddels de veiligheidsmaatregelen verscherpt: een extra peleton soldaten heeft zich in een cirkel rond de vlag opgesteld. Journalisten mogen geen interviews maken en als de vlagceremonie is beëindigd worden de omstanders over het plein verspreid.

"Het was een reus", schreeuwt een van de aanwezigen op het plein, een migrant uit Anhui die er twee dagen in een trein, en anderhalf uur in de kou op het plein op heeft zitten om zijn familie voor de vlag op het Tiananmen plein te fotograferen. "Hij was klein (Deng was anderhalve meter hoog), maar het was een reus!" Na een tijdje beginnen de consequenties tot hem door te dringen. "Er komt nooit meer iemand die zo groots is als Deng. En toch hebben we een sterke leider nodig. China is te chaotisch. Als we niet uitkijken wordt het zo een Bosnië". Volgens de migrant uit Anhui was Deng Xiaoping's politiek van hervormingen wel noodzakelijk, maar heeft ook voor een enorme corruptie geleid. "Het is nodig om dat te controleren. Als dat niet gebeurt worden veel mensen kwaad, net als in 1989".

Maar autoriteiten in Beijing zijn zorgvuldig voorbereid op eventuele onlusten. Een draaiboek voor de gebeurtenissen na Deng's dood geeft aanwijzingen voor de te volgen procedures.

NECROLOGIE

Vanochtend werd een periode van zes dagen rouw afgekondigd waarbij werd gesteld dat China geen buitenlandse afgevaardigden zullen ontvangen. Ook werd een 459 leden tellend begrafeniscomite geïntroduceerd. Comitevoorzitter is Jiang Zemin. Daarnaast hebben alle leden van het politburo er zitting, en ook de meeste andere hoogwaardigheidsbekleders, generaals, provincie gouverneurs, lokale secretarissen, maar ook de overgebleven "oude kameraden" als Peng Zhen, Yang Shangkun, Bo Yibo, Wan Li, Song Ping en Song Renqiong, die in leeftijd variëren van 89 tot 95 jaar, en die een cruciale rol in het leven van Deng hebben gespeeld.

Zitting in het begrafeniscomite geldt als eervol; tegelijkertijd vormt de 459 leden tellende lijst een who is who van de machtigste mannen en vrouwen in China. De Chinese tv leek aanvankelijk weinig aandacht te besteden aan Deng's dood, behalve dan het voorlezen van de half uur durende necrologie en de volledige namelijst van het begrafeniscomite, een oefening die ook nog eens twintig minuten in beslag nam. Andere zenders speelden revolutionaire films, of Peking opera.

DESTABILISEREND

Maar rond het middaguur begon CCTV's tweede net met het uitzenden van een enorme serie interviews met "de Chinees met de pet". "Dankzij Deng heb ik een bestaan kunnen opbouwen", snikte een zelfstandig ondernemer. Een directeur van een fabriek in Beijing's oostelijke wijk Tongxian, roodomrande ogen, vermeldde dat "Deng Xiaoping's Socialisme met Chinese karaktertrekken de pijler is van China's huidige successen". Maar er was ook een Tibetaan, een student op de Universiteit voor Nationale Minderheden, die nors voor zich uit mompelde dat "Deng een enorme bijdrage had geleverd aan de opbouw van het Moederland (China) in het algemeen, en Tibet in het bijzonder".

Leken de eerste interviews oprecht, het laatste leek duidelijk geënceneerde consumptie voor een kijkerspubliek dat de rest van de dag bijna gehersenspoeld werd met een indringend droevige begrafenis muziek en een zwart omrande foto van Deng op het televisiescherm.

TEST

De dood van Deng komt op een uitermate ongunstig tijdstip. Autoriteiten in Beijing zijn in volle voorbereiding voor de jaarlijkse zitting van het Nationale Volkscongres dat op 1 maart begint, de historische gebeurtenis van de overdracht van Hongkong aan China op 1 juli, en tenslotte de voltallige zitting van het Vijftiende partijcongres in oktober. Alle gebeurtenissen krijgen een enorme aandacht van nationale en internationale media. Deng's afwezigheid (ook al is het achter de schermen op een ziekbed) zou destabiliserend kunnen werken.

Eerste test voor China's stabiliteit wordt waarschijnlijk Deng's begrafenis zelf. Vervolgens is er de gevoelige datum van 15 april, het Chinese allerzielen. In 1976, na de dood van de toenmalige premier Zhou Enlai vormde het begin van impliciete demonstraties tegen de Culturele Revolutie en haar uitwassen.

Allerzielen op 15 april 1989 was aanleiding voor Beijing's studenten om de dood van de voormalige leider Hu Yaobang te gebruiken voor de aanzet tot massale demonstraties tegen corruptie en nepotisme binnen de partij. Die demonstraties werden uiteindelijk, op bevel van Deng Xiaoping, neergeslagen door het Volksbevrijdingsleger.

KADER

De huidige staatspresident Jiang Zemin, die ook de posten van leider van de strijdkrachten en partijsecretarises geniet, dankt zijn driedubbelfunctie aan het bloedbad van 4 juni 1989, toen hij de toenmalige partijsecretaris Zhao Ziyang verving die werd beschuldigd van het "steunen van de studentenbeweging" en het "splitsen de partij". Omdat het Jiang aan een solide steun binnen het leger ontbrak heeft de staatspresident in de afgelopen jaren ijverig gelobbied en tientallen van zijn beschermelingen gepromoveerd to generaal. Maar het is de vraag in hoeverre hij hun daadwerkelijke steun geniet.

In Beijing breekt nu een intensieve periode van "Zhongnanhai--watching" aan (Zhongnanhai is het Chinese Kremlin). Wie wordt de nieuwe sterke man, zo er een is? China's toekomst lijkt voorlopig in handen te liggen van een relatief jong (gemiddeld 68 jaar) leiderschap. In de afgelopen jaren heeft dit leiderschap althans naar de buitenwereld een eenheid opgebouwd, als "de derde generatie leiders met president Jiang Zemin als centrum". Het is er dit leiderschap alles aan gelegen om die eenheid te bewaren.

Maar geweldige economische en sociale problemen bedreigen die eenheid. Beijing heeft nog steeds geen adequate oplossing voor het probleem van noodlijdende staatsbedrijven, die, indien ze failliet worden verklaard, miljoenen werklozen zullen voortbrengen. Ook is er de steeds neteliger wordende kwestie der minderheden. Aan de vooravond van Deng's dood werd dat nog eens benadrukt door een opstand in de westelijke Autonome Regio Xinjiang, waar vorige week anti-Chinese opstanden voor minstens tien doden zorgden. Uiteindelijk werd in de stad Yining waar de opstanden plaatsvonden, de staat van beleg afgekondigd.

Slagen de huidige autoriteiten er echter in de eenheid te bewaren en een oplossing te vinden voor de huidige problemen, dan staat China een grote toekomst te wachten die voor een groot deel te danken is aan de politieke en economische hervormingen van Deng Xiaoping.